

LIETUVOS EKONOMIKOS RAIDA IR PERSPEKTYVOS

Pasaulio ekonominės raidos vertinimas blogėja. Užsitęsęs neapibrėžtumo laikotarpis, gilėjantis protekcionizmas, pažeidžiama besivystančių šalių ekonominė padėtis mažina pasitikėjimo rodiklius pasaulyje. Tai neigiamai veikia ekonominę plėtrą, ypač atvirajame ekonomikos sektoriuje. Dar praėjusiais metais pradėjusi augti mažiau pasaulio tarptautinė prekyba prekėmis šiomet bemaž visai neauga. Jos plėtra ypač sulėtėjo (šiuo metu prekyba netgi krinta) besivystančios ekonomikos šalyse, o būtent – Kinijoje, kitose Azijos šalyse, Lotynų Amerikoje, o dėl glaudžių ūkinės raidos ryšių tarptautinės prekybos plėtra sumenko ir išsivysčiusios ekonomikos valstybėse. Tai – viena iš priežasčių, ribojančių atvirumu pasižyminčios euro zonos ekonominį aktyvumą. Jau netrumpą laiką vis mažiau auga euro zonos eksportas, nebedidėja apdirbamosios gamybos apimtis, prastėja kai kurie investicijų rodikliai. Panašu, kad tokios ūkinės raidos tendencijos tebebus stebimos ir artimiausioje ateityje, nes kol kas nėra aiškesnių veiksnių, galinčių jas pakeisti. Ir nors pagrindinėse išsivysčiusios ekonomikos valstybėse darbo rinka ir uždarysis ekonomikos sektorius vis dar rodo atsparumą atvirojo sektoriaus iššūkiams, prastėjantys lūkesčiai ir sunkumai pastarajame gali išplisti ir į kitas ekonomikos sritis¹.

Prastesnė tarptautinė ekonominė aplinka neigiamai veikia Lietuvos prekybos partnerius, tačiau Lietuvos eksporto plėtra tebėra gana sparti. Pas prekybos partnerius importuojamų prekių ir paslaugų paklausa didėja vis mažiau. Tai iš dalies paaiškina nedidelį lietuviškos kilmės prekių, neįskaitant naftos produktų, eksporto augimo lėtėjimą pastaraisiais ketvirčiais. Tiesa, prie to taip pat, matyt, prisideda pradantis blėsti anksčiau pramonėje didėjusių investicijų poveikis – investicijos šioje ekonominėje veikloje keletą ankstesnių metų prisidėjo prie gamybos pajėgumų didinimo ir konkurencingumo gerinimo. Vis dėlto, nors ir šiek tiek lėčiau, aptariamas eksportas kyla nemenkai. Lietuviškos kilmės prekių, neįskaitant naftos produktų, eksportas realiaja verte pastaruoju metu buvo maždaug 5 proc. didesnis nei prieš metus. Tai – viena iš priežasčių, dėl kurių Lietuvos ekonominė plėtra tebėra išskirtinai sparti. Taip pat pastebėtina, kad bendrus eksporto rodiklius gerina ne tik vietinė gamyba, bet ir transporto sektoriaus suteikiamos paslaugos – šiomet daug daugiau nei pernai didėja prekių reeksportas, nemenkai tebeauga kitų krovinių pervežimo užsienio šalyse apimtis².

Kitai nei daugelio užsienio prekybos partnerių, Lietuvos ekonominė plėtra nelėtėja – šių metų pirmąjį pusmetį metinis realiojo BVP augimas siekė net 4 proc. Kaip minėta, prie to prisideda anksčiau daug didėjusios investicijos į gamybos priemones ir modernizavimą, sudariusios sąlygas eksportuojančioms įmonėms užimti naujas rinkas ir užsitikrinti plėtrą netgi tuo metu, kai pasaulyje tvyro išaugęs neapibrėžtumas ir neigiami lūkesčiai. Prie stiprios Lietuvos ūkinės raidos daug prisideda ir vidaus paklausa – tiek investicijos, tiek vartojimas. Pastaruoju metu labiau išsiskiria su statybomis susijusios investicijos – gyvenamųjų ir negyvenamųjų pastatų, inžinerinių statinių statyba. Tikėtina, kad nemenką įtaką tam turi vis skaitlingesnis lėšų iš ES paramos fondų naudojimas. Per pastaruosius dvejus metus statybų sektoriuje sukuriama pridėtinė vertė lėmė maždaug 16 proc. viso ekonomikos augimo, nors paprastai šiame sektoriuje sukuriama apie 7 proc. visos pridėtinės vertės. Tuo pat metu privačiojo vartojimo augimą palaiko didėjančios gyventojų disponuojamosios pajamos, augantis užimtųjų skaičius ir dideli vartotojų lūkesčiai³.

Vis dėlto Lietuvos ūkio padėtis nėra vienareikšmė – kai kurie rodikliai rodo beprasidedantį ūkio augimo lėtėjimą. Įmonės atidžiai stebi jau ilgą laiką prastėjančią tarptautinę ekonominę aplinką, ir tai veikia jų pasitikėjimą bei priimamus sprendimus. Pavyzdžiui, jau šiek tiek pagausėjo pramonės įmonių, nuogaštujančių dėl nepakankamos paklausos. Ne tiek daug, kiek anksčiau, gausėja investicijų į gamybos priemones – mašinas ir įrenginius. Besikeičianti nuotaika, panašu, kad turi poveikį ir darbo rinkos rodikliams. Nors įtampa darbo rinkoje tebejuntama, darbo atlygis kyla nebe tiek daug, kiek anksčiau. Tiesa, tam iš dalies poveikį turi tai, kad darbuotojams atitenkanti sukuriama pridėtinės vertės dalis dabar yra

¹ Tarptautinės ekonominės aplinkos raida ir su ja susijusios rizikos detaliau aptariamos skyriuje „I. Tarptautinė aplinka“.

² Užsienio prekybos raida išsamiau aprašoma skyriuje „V. Išorės sektorius“.

³ Detaliau realiojo sektoriaus raida nagrinėjama skyriuje „III. Realusis sektorius“.

istoriškai aukščiausio lygio ir ji vis dar didėja. Susikaupusią įtampą darbo rinkoje taip pat šiek tiek mažina pasikeitusios tarptautinės migracijos tendencijos. Grynoji tarptautinė migracija tapo teigiama, tuo prisidedama prie vėl pradėjusios didėti darbo jėgos, o tai bent truputį švelnina disbalansą darbo rinkoje⁴.

Ekonomikos augimo lėtėjimo tendencijos bus juntamos ir artimiausiais metais. Pamažu išblėstanti darbo pajamų augimo sparta palaipsniui lėtins privačiojo vartojimo didėjimą. Numatomas vis menkesnis lėšų iš ES paramos fondų gausėjimas slopins investicijų plėtrą. Pastarosioms poveikį turės ir daug neaiškumo kelianti tarptautinė ekonominė aplinka. Šiuo metu prognozuojama, kad šiemet padidėjusi 3,7 proc., kitąmet Lietuvos ekonomika turėtų paaugti 2,5 proc. Vis dėlto esama daug neapibrėžtumo dėl ekonominės raidos perspektyvos. Nerimo nuotaikos pasaulyje artimiausiu metu gali stiprėti, o tai turėtų poveikį tiek pasaulio, tiek Lietuvos ekonominei raidai. JAV ir Kinija, vis svarstančios ir (arba) paskelbiančios naujus arba didesnius prekybos tarifus, kol kas nėra linkusios pradėti mažinti įtampą tarptautinės prekybos srityje. Nors Lietuvos gamintojai kol kas tik nedaug reagavo į prastėjančią tarptautinę ekonominę aplinką, visgi neatmestina, kad pastebimai silpnėjanti įvairių prekybos partnerių, ypač didžiausios euro zonos ekonomikos – Vokietijos, ūkinė raida prislopintų ekonominį aktyvumą ir Lietuvoje. Tai visų pirma turėtų poveikį investicijoms. Taip pat būtų paveikta ir darbo rinka, taigi ir namų ūkių pajamos bei privatusis vartojimas.

Bendrosios infliacijos raida jau kurį laiką daug nesikeičia – labiau svyruoja maisto ir degalų kainos, o grynoji infliacija yra gana stabili. Prastėjanti pasaulio ekonominė būklė turi poveikį energijos žaliavų kainoms. Didėjant įtampai tarptautinės prekybos srityje, pasaulinė naftos kaina pastaraisiais mėnesiais krito ir buvo mažesnė, nei tikėtasi anksčiau. Tai mažinančiai veikia ir bendrąją infliaciją Lietuvoje. Kitaip nei su energijos žaliavomis susijusios kainos, maisto kainos kyla vis sparčiau. Šiek tiek daugiau nei metų pradžioje didėja apdoroto maisto kainos, bet ypač daug pastaruoju metu kyla neapdoroto maisto, ypač daržovių, kainos. Šių metų liepos mėn. metinis maisto kainų augimas paspartėjo iki 5,2 proc. Kaip ir anksčiau, prie bendrosios infliacijos itin reikšmingai prisideda su vidaus ekonominėmis tendencijomis labiausiai susijusios kainos – paslaugų kainos. Jos per metus vis padidėja beveik 5 proc., o jų kilimas lemia maždaug pusę bendrosios infliacijos. Tai tiesiogiai sietina su tebeaugančiomis darbo sąnaudomis – nors ūkio aktyvumas yra pakylėtas ir didėja darbo našumas, pastarąjį gerokai lenkia darbo užmokesčio augimas, sukeliantis spaudimą kainoms, ypač – paslaugų ekonominėse veiklose⁵. Šiuo metu prognozuojama, kad artimiausiu metu bendroji infliacija Lietuvoje keisis palyginti nedaug – pernai sudariusi 2,5, šiemet ji turėtų būti lygi 2,3, o kitąmet – 2,2 proc.

⁴ Išsamiau darbo rinkos raida aptariama skyriuje „IV. Darbo rinka“.

⁵ Išsamiau infliacijos tendencijos aprašomos skyriuje „VI. Kainos“.

Numatoma Lietuvos ekonomikos raida

Rodikliai	2019 m. rugsėjo mėn. prognozė ^a			2019 m. birželio mėn. prognozė		
	2018	2019 ^b	2020 ^b	2018	2019 ^b	2020 ^b
Kainų ir sąnaudų kaita (% , pokytis per metus)						
Vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota pagal SVKI	2,5	2,3	2,2	2,5	2,4	2,3
BVP defliatorius ^c	3,3	2,8	2,2	3,3	2,4	2,2
Darbo užmokestis ^d	10,0	8,5	6,7	9,6	8,1	6,7
Importo defliatorius ^c	4,7	2,0	1,8	4,7	2,1	1,8
Eksporto defliatorius ^c	3,8	2,2	1,7	3,8	2,0	1,7
Ekonominis aktyvumas (palyginamosiomis kainomis; %, pokytis per metus)						
Bendrasis vidaus produktas ^c	3,5	3,7	2,5	3,5	3,2	2,5
Privačiojo vartojimo išlaidos ^c	3,9	4,0	3,6	3,9	4,0	3,6
Valdžios sektoriaus vartojimo išlaidos ^c	0,8	0,9	0,6	0,8	0,9	0,6
Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas ^c	6,7	6,9	4,1	6,7	5,6	4,1
Prekių ir paslaugų eksportas ^c	5,0	4,6	3,5	5,0	4,0	3,5
Prekių ir paslaugų importas ^c	4,4	4,6	4,3	4,4	4,4	4,3
Darbo rinka						
Nedarbo lygis (vidutinis metinis; %, palyginti su darbo jėga)	6,1	5,8	5,7	6,1	5,8	5,7
Užimtųjų skaičius (% , pokytis per metus) ^e	1,5	1,1	0,0	1,5	0,8	-0,3
Išorės sektorius (% , palyginti su BVP)						
Prekių ir paslaugų balansas	2,7	2,7	1,9	2,7	2,3	1,5
Einamosios sąskaitos balansas	1,6	0,8	-0,4	1,6	0,2	-0,7
Einamosios ir kapitalo sąskaitų balansas	3,1	2,5	1,3	3,1	1,8	0,9

^a Makroekonominių rodiklių prognozės parengtos pagal duomenis, paskelbtus iki 2019 m. rugpjūčio 20 d.

^b Prognozė.

^c Pašalinus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką.

^d 2019 m. darbo užmokesčio augimo prognozė neapima jo perskaičiavimo dėl įsigaliojusių mokesčių ir pensijų sistemos pakeitimų.

^e Nacionalinių sąskaitų duomenys; užimtųjų skaičius apibrėžiamas pagal vidaus koncepciją.